

S. BERNARDUS;

Super hymnum : *Jesu, nostra redemptio.*(R. P. Bernardi Pezii *Bibliotheca ascetica antiquo-nova*, tom. VI. Ratisbonne 1725, in-12.)

Tantus fuit amor! Si Christus Filius Dei vivi tot membra habuisset, quod sunt stellæ in firmamento cœli et unumquodque membrum suum corpus habuisset, omnia ad passionem Christus exposuisset, antequam unam animam in faucibus diaboli non redemptam reliquisset. O qualis et quanta est clementia Domini!

Quæ vicit clementia mei Jesu Christi, qui non minus diligit peccatorem conversum, quam eum qui peccati maculam nunquam contraxit.

Verbi gratia. Conversio peccatoris cibus et potus est Salvatoris.

Inferni claustra penetrans. Homo audacter dic : Peccavi! Non teterreat ira Principis, nec timor Diaboli, nec pœna infernalis, nec desperatio peccati enormis. Magis enim Judam desperatio quam peccatum quod commisit, damnavit.

Ipsa te cogat pietas. Peccavimus, et pepercit : offendimus, et adhuc placatus existit.

Tu nostrum gaudium. O bone Jesu, duo in me ignosce : naturam, quam fecisti, et peccatum, quod ego adjeci. Fateor quod per culpam deformavi naturam. Memento quod sum spiritus vadens et non rediens. Per me ivi in peccatum, per me redire non possum. Eia, benignissime Jesu! tolle a me quod feci, ut remaneat quod tu fecisti, ne pereat quod pretioso sanguine in tua cruce redemisti. Amen.

MONITUM IN OPUSCULA DUO SUBSEQUENTIA.

Librum sequentem ex codice membranaceo sæculi XIII luci mandamus, qui tractat *De passione Christi et doloribus, et planctibus Matris ejus*. Conscriptus est in forma dialogi, et num sit Bernardi Claræ-Vallensis vel alterius abbatis Bernardi, ignoramus; eum tamen publici juris facimus, quia valde devotus est.

Tractatum alterum *De laudibus B. V. M.* inscriptum ex alio codice chartaceo in quarto, ut vocant, sæculi XIV, exscribere necesse fuit. Hunc tractatum seu librum vidimus in Bibliotheca cœnobii S. Mariæ Magdalensæ ord. Prædic. Astæ, sign. N. A. B. C., num. 1. Num vero ejusdem sir vel alterius monachi desflorantis opera ejusdem, judicent critici.

LIBER DE PASSIONE CHRISTI

ET DOLORIBUS ET PLANCTIBUS MATRIS EJUS.

(D. Eugenius de LEVIS, *Anecdota sacra*, p. 60. Augustæ Taurinorum 178... 4°.)

702² Quis unquam regnans in cœlo sursum, vel peregrinans in terra deorsum, audiens vel mente pertractans quomodo *factus est opprobrium* (Psal. XXII, 7) ipse Dominus angelorum, et *abjectio plebis* (*ibid.*) Filius Dei Patris, et poterit lacrymas continere, vel ei enim erit impossibile flere? Verumtamen, tu, gaude, gaudio magno ab ipso (207), nunc glorifica in cœlis, quæ in mente clavis amarissimæ fuisti confixa suæ piissimæ mortis. Mihi tamen, obsecro, lacrymas illas infunde quas habuisti in sua passione, ut iis fluam largius.

De passione filii tui et Domini mei verba ad invicem conferamus.

Teneris promissionem reddere quam nobis superius promisisti. Memini te mihi in primo exordio nostri sermonis fuisse locutam de doloribus, quos ipsa portasti pro morte unigeniti tui, quia, ut au-

(207) *Credo et ipsum.*

A divi, non modicum perturbatus cœpi quærere, dolens, qui essent illi tui sermones.

Cui ipsa dixit: Qui sunt isti sermones? Interim recogita in amaritudine animæ tuæ. De his in consequentibus ad invicem conferemus:

Enarra, te flagito, seriem veritatis, quæ mater es veritatis. Ad quem illa:

Illud quæris; caput et initium est magni doloris. Sed quia glorifica (208) flere non possum, tu cum lacrymis scribe quæ cum magnis doloribus ipsa persensi.

Cui, inquam, flere peropto, et nihil mihi aliud libet, da quod jubes, et præbe quod cupio.

B Audi, ac servis tuæ dicat domina mea. Dic mihi si in Jerusalem eras, quando fuit captus filius tuus, et vinctus, et ductus, ad Annam tractus?

At illa: In Jerusalem eram, quando hoc audivi,

(208) *Glorifica, id est gloriosa, alibi glorificata.*

et gressu quo potui ad Dominum meum flens perveni. Cumque illum fuissem intuita pugnis perculti, alapis cædi, faciem conspui, spinis coronari et opprobrium hominum fieri, *commota sunt omnia viscera mea* (*Gen. XLIII, 30*), *et defecit in me spiritus meus* (*Psal. LXXVI, 4*) et non erat mihi fere vox, neque sensus. Erant et mecum meæ sorores et feminæ multæ, mecum plangentes cum quasi unigenitum, inter quas erat Maria Magdalena, quæ super omnes alias, excepta illa quæ loquitur tecum, dolebat, et dum Christus Deus, clamante præcone, imperante Pilato, sibi bajulans crucem ad supplicium traheretur, et factus est concursus populorum post ipsum euntes, alii super ipsum plangentes, alii [*cod. ei*] eum illudentes ridebant. Sequebatur et ipsum, prout poterat, ejus mæstissima mater cum mulieribus, quæ secutæ fuerant a Galilea ministrantes ei, a quibus trahebatur, et tenebatur velut emortua, quousque perventum est ad locum ubi crucifixerunt eum. Ante oculos ejus fuit in cruce levatus, et ligno durissimis clavis affixus, et ipse *tanquam agnus coram tondente se vocem non dabat, nec aperiebat os suum* (*Isai. LIII, 7*). Aspiciebat ancilla Dominum suum, intuebatur mater filium suum in cruce pendentem, morte impiissima morientem, et tanto dolere vexabatur in mente, quanto non posset explicari sermone. Nec mirum, manabat ejus sanguis ex quatuor partibus rigantibus nudis, ligno manibus, pedibusque clavis confixus, de vultu illius pulchritudo effluerat omnis. *Et qui erat præ filiis hominum speciosus* (*Psal. XLIV, 2*), videbatur omnium indecorus. Videbam quod complebatur propheticum illud in eo iudicium, cum *et non erat illi species, neque decor* (*Isai. LIII, 2*), quoniam inimicorum vultum illius verberum lædaverat livor, et videbam me descri ab ipso quem genui, nec supererat alius, quoniam mihi erat unicus, et ideo non poterat capere in me dolor meus; vox mea fere perierat omnis, sed dabam gemitus suspiriaque doloris. Volebam loqui, sed dolor verba rumpbat, quoniam verbum jam mente conceptum, dum ad formationem prætenderet oris, ad se imperfectum revocabat dolor, non inimica cordis vox tristis sonabat foris vulnus denuntians mentis, verba dabat amor, qui raucum sonabat, non lingua vocis magistra perdidit usum. Loquendo videbam morientem, quem diligebat anima mea, et tota liquefiebam præ doloris angustia. Aspiciebat et ipse benignissimo vultu me matrem plorantem, et me verbis paucis consolari voluit. Sed ipsis consolari non poteram, sed flebam dicendo, et dicebam plorando: Fili mi, fili mi, quis mihi dabit, ut ego moriar pro te? Moritur filius, cur nec secum misera moritur mater ejus? Amor unice, tili mi dulcissime, noli me derelinquere post te, *trahe me ad te ipsum* (*Cant. 1, 3*), ut ipsa moriar tecum. Male solus moreris, tecum morte perimatur ista tua genitrix, et mors, mihi misere parcere noli, tu mihi sola præ cunctis placeas, exere vires tuas, trucida matrem, et cum filio perime simul,

A Fili et indulcor unice, singulare gaudium vitæ meæ, animæ et omne desiderium, et fac ut ipsa nunc moriar tecum quæ te genui ad mortem, sine matre noli mori. Recognosce me miseram matrem tuam, et exaudi precem meam; decet enim filium exaudire matrem. Exaudi me, obsecro, in tuo me suscipe patibulo, ut qui una carne vivimus, una carne pereamus.

O Judæi, ipsi nolite mihi parcere, qui natum meum crucifixistis. Matrem crucifigite, aut alia quacunque me sæva morte perimite. Dum meo cum filio finiar simul, male solus moritur. O mors, orbis orbem radio, ne videam filium, gaudium, dulcorem! vita mea, salus mea perimitur, ac de terra tollitur spes mea. Cur ergo vivit post filium mater in dolore?

B Tollite, suspendite matrem cum suo pignore. Non parcis proli, non parcas et mihi; tu mihi, mors, esto serva.

Tunc summe gauderem, si mori possem simul cum Christo meo dulci, et simul mori misera. Sed mors optata recedit. Væ mihi infelici! Tibi, Jesu, præcepta vincit mors. Morte mori melius mihi quam vitam dulcem mortis; sed fugit a misera, et me infelicem relinquit, cui ipsa mors optata nunc esset.

O fili chare, o benigne, summe nate, misere matris suscipe preces. Desine matri nunc esse durus, qui semper fuisti benignus in cunctis. Suscipe matrem in morte tecum, ut vivat tecum post mortem semper. Nihil vivere dulcius mihi quam tecum mori et vivere. Nihil vivere amarius est quam vivere mihi post tuam mortem.

C

702³ Tu mihi pater, tu mihi mater, tu mihi sponsus, tu mihi filius, tu mihi omnia eras. Nunc orbor patre et matre, viduor sponso, et desolor præ omnibus, omnia perdo. O fili mi, ultra quid faciam? Væ mihi! veni, fili. Quo vadam? Ubi me vertar, dulcissime? Quis mihi solamen, piissime? Quis mihi de cætero subsidium et consilium ultra præstabit, fili charissime? Omnia possibilia sunt tibi. Sed si non vis ut moriar tecum, mihi relinque aliquid benigne consilium. Cui oculis et vultu, Domine, tam anxie in cruce annues?

De Joanne, ait: *Mulier, ecce filius tuus* (*Joan. XIX, 26*), et erat ipse præsens Joannes vultu tristis, lacrymis semper plorans, ac si diceret:

O homulus [*cod. homulus*], ad flendum mollis, ad dolendum! Tu scis quia ad hæc veni ei de carnem assumpsi, ut per crucis patibulum salvarem genus humanum. Quomodo implebuntur *Scripturæ*? Scis enim quia oportet me pati pro salute generis humani, sed die tertia resurgam tibi, et discipulis meis patenter apparens. Desine flere, dolorem deponere, quia ad Patrem vado, gloriam paternæ majestatis percipiendam ascendo. Quinimo et gratulare mihi, quia nunc inveni ovem errantem, quam tam longo tempore perdidisti, Moritur unus, et ut idem totus reminiscatur mundus, ob meritum Christi, peccatores salvantur cuncti nunc, unius ob meritum.

Quod placet Deo Patri, quomodo displicet tibi, mater dilecta? *Calicem quem dedit mihi Pater* (Joan. xviii, 11), non vis ut bibam illum? Noli flere, mulier, noli flere, dulcissima mater. Non te defero, non te derelinquo, tecum sum, tecum ero omni tempore sæculi; si secundum carnem subjaceo imperio mortis, secundum divinitatem fui, sum et ero semper immortalis et impassibilis. Bene scis unde processi et veni. Quare ergo tristaris si illuc ascendo unde descendi? *Tempus est ut revertar ad eum qui me misit, et quo ego vado, non potes modo venire; venies autem postea* (Joan. xiii, 36).

Interim Joannes, qui nepos tuus reputabitur tibi filius, curam habebit tui, et erit tibi solatium fidelissimum. Inde Joannem intuitus ait: *Ecce mater tua* (Joan. xix, 27), ei servies, curam illius habes, eam tibi commendo, suscipe matrem meam, suscipe matrem tuam, imo magis suscipe meam.

Tacebant isti virgines, ambo præ dolore loqui non poterant, nec respondere verbum, quia illum videbant quasi mortuum. Erant enim illi velut mortui, unde spiritus eorum voces exhalare non poterant. Audiebant, et tacebant, quia præ dolore loqui non valebant. Defecerat enim spiritus eorum, et amiserant virtutem loquendi; solus illis dolor, luctus qui remansit anxius, amabat flere, et flebat amare. Amare flebant, quia amare dolebant. Nam gladius Christi animas utriusque transibant. Transibat sensus sæve, perimebat utrumque, quo magis amabat segnior fiebat in matre. Mater sentiebat Christi dolores. Virgo quem peperit gladium est passa doloris, Christi morientis vulnera matris erant, Christi dolores fuerant tortores in anima matris. Mater mater erat levata pignoris morte;

Morte martyr erat percussa cuspide teli quo membra Christi servi foderunt inique, ipsa erat, quam dolor magnus tenebat. In mente ejus creverant immensi dolores, nec poterant exterius refundi. Intus atrocius sævientes dolores nati matris animam gladiabant. In carne Christus vivebat debitum mortis, quod gravius erat quam mori animæ matris.

Interim Christus Matri et Joanni dixit: *Sitio* (Joan. xix, 28), et dederunt ei, qui crucifixerunt eum, *acetum cum felle mistum*. Quod cum gustasset noluit bibere (Matth. xxviii, 34), et dixit *Consummatum est* (Joan. xix, 30), et clamavit voce magna, dixitque: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum* (Luc. xxiii, 46). Et sic dicens *expiravit* (Matth. xxvii, 30).

Tunc tremuit terra, tunc soli sua lumina clausit,
Mœrebant poli, mœrebant sidera cuncta,
Omne suum jubar amittit sua lumina perdens,
Omnis plangendo recessit fulgor ab alto templi.
Scinduntur duri lapides, scinduntur culmina

Surrexerunt multi apertis tumbis sepulcri fatentes
Christum cum voce publica Deum.

702⁴ Cogitare libet quantus dolor interfuit matri, cum sic dolebat, quæ ita sensibilis erat. Non lingua loqui, nec mens cogitare valebat quanto do-

lore anima tunc tenebatur Mariæ. Juxta crucem Christi stabat emortua Virgo, quæ illum concepit virgo de sancto Spiritu; vox non erat ulla, dolor abstulerat vires. Inio strata jacens pallebat quasi mortua, vivens vivebat, moriens vivensque moriebatur, nec poterat mori, quia vivens mortua erat; in anima illius dolor sæve sævichat, optabat mori quam vivere post mortem Christi, quod male vivens mortua tunc erat. Ibi stabat dolens, confecta sævo dolore, exspectans Christi corpus deponi de cruce; hæc plorabat, dicens, atque plorando dicebat: *Lædite mihi miseræ, vel corpus exanime*. Complevisti vota. Exstinctum deponite. Mater, vel simili magis me morte jungite illi, ut cum suis pereant doloribus infiniti dolores. Deponite eum mihi, ut habeam mecum ejus exanime corpus, mihi solamen erit, vel saltem defunctus.

Juxta crucem stabat Maria (Joan. xix, 25) considerans vultu benigno Christum pendentem in crucis ligno, stipite sævo, pedibusque flexis, junctisque manibus levabat in altum, amplectens crucem, ruens, et oscula ejus, Christi qua parte sanguis nuda rigabat, ut Christum valeret amplecti, quæ non poterat sursum volebat tendere manus. Sperat amor multa, quæ raro, vel neque fieri possunt sibi concedi. Cuncta amor impatiens credit, volebat amplecti Christum in alto pendentem: sed manus inde frustra tensæ in se complexæ redibant. Se levans a terra sursum se erigebat ad Christum, et quia tangere nequibat illum, male collidebatur ad terram: ibi prostrata jacebat doloris immensitate depressa, sed eam erigere compellebat vis magni amoris incensam. Impetu amoris surgebat intensis manibus attractare cupiens Christum. Erat enim vero magno cruciata dolore, terram iterum petere cogebatur. O quam male tunc illi erat, gravius erat illi vita vivere tali, quam mortis gladio ab impiis sæve necari, tamque mortis pallor ejus perfuderat mentem, vultu tamen perfuderat, et genis, et ore rubra erat Christi cruore. Cadentes guttas sanguinis ore tangebant, terram deosculans, quam cruorisunda rigabat.

Interim quidam vir nobilis, nomine Joseph, qui erat discipulus ejus (Matth. xxvii, 57), sed tamen occulte, confidenter ad Pilatum ingreditur, sibi postulans dari corpus Domini nostri Jesu, quo concessio sibi, accersivit quemdam virum sapientem, et legisperitum discipulum Christi occulte similiter, nomine Nicodemum, et convenerunt ad locum ubi Dominus crucifixus erat, secum instrumenta portantes, quibus clavis avulsis de cruce possent deponere eum. Quos dum mater ejus vidit volentes deponere ipsum; quæ de morte consurgens, paululum reviviscens spiritus ejus, et illud, quod poterat, adjutorium ministrabat. Unus clavum e manibus trahebat, alius ne caderet corpus exanime sustentabat. Stabat et Maria, brachia levans in altum, ut caput et manus dependentia Christi super pectus traheret ipsa simul. Quem dum attingere valuit, in

osculis, et amplexibus ruens de eo suo dilecto, licet extincto, satiari non poterat. Hoc dum de cruce in terra corpus depositum fuit, super ipsum ruens pro incontinentia doloris et immensitate amoris, quasi mortua stabat.

Stabat ad caput extincti filii sui mater Maria lacrymis faciem ejus rigans; per diversa torquebatur suspiria interius, frontem, et genas, oculos, quasi simul et nasum, omniaque frequentius osculabatur. ipsa lacrymarum tanta ubertate flebat, ut carnem cum spiritu omnem in lacrymis resolvi putares. Rigabat lacrymis extinctum filii corpus expositum, cum fuerat in lapide, quem mædebat, in quo ejus lacrymæ adhuc apparere ferunt; illius facta revocabat ad mentem.

Quis vel qualis fuerat, quem ipsa Virgo concepit sine umbedine, peperit et sine dolore, totum ei erat omne, quod ipsa videbat, tamen Deus et Dominus suus, et unicus filius ejus. Et sic male ei erat, sicut ipse omne poterat, et esse dolebat. Dicat, si potest, quicumque dicere cupit, quantam Christi mater tenebat miseriam doloris Virginis? Dolorem posse narrare non credo. Tamen rectus erat amoris continens modus; non desperabat, sed pie justeque dolebat, quem genuit Virgo, injusta morte dolebat damnatum, sperans tamen ipsum die tertio resurgere.

702 ⁵ Quædam et illæ plorabant feminæ sanctæ quarum prior erat numerus, paucique virorum, qui lugerent Christum simul cum Virgine matre. Erant et angeli simul cum illa dolentes, tamen dolentes si poterant, qui de pio dolentes, et justo dolore. Compatiebantur in morte Christi dolendo, gaudentes quod redimeretur genus humanum, flebant, ut arbitror, amarissime mente conturbati, quia matrem Christi videbant tanto dolore teneri. O quis angelorum vel archangelorum contra naturam illic non flevisset! imo contra naturam immortalis Deus homo mortuus jacebat, Videbant corpus Christi sic male tractatum ab impiis, sic vulneratum jacere exanime, et Mariam suo cruentatam cruore, illam piam, illam sanctam, totam bonam, totam dilectam, totam dulcem, totam pulchram, totam delectabilem Mariam suam beatissimam matrem tantis cruciari singulibus, tam amoris repletam doloribus, sic amarissime flere, unde suas lacrymas non poterat **refrenare**. Flebat luctus, et planctus et mœror ab angelis præsentibus ibi quales docebat luctus spiritus almos. Imo mirare, si angeli cuncti non flevisset etiam in illa beatitudine ubi est impossibile. flere. Credo propter quod loquor, quod dolebant si dolere valebant, sicut enim fuit possibile Deum per assumptum hominem mori, ita possibile fuit angelos beatos dolere in morte Domini sui.

Joseph ab Arimathæa, vir sanctus, et justus, qui cum Nicodemo deposuerat Christi corpus de cruce sicut Evangelium ei testimonium perhibet, posuit eum *in sindone munda conditum pretiosissimis aromatis*, Joan. xix. 39), et posuit illud in monumen-

A tum novum, quod fecerat sibi alacriter, et devote; tunc ad illius exsequias angelorum millia millium decantabant, quia omnes convenerant ad sepulturam Domini sui. Illi laudes extollebant ad cœlum. Maria plorabat amare juxta sepulcrum, dum Joseph et Nicodemus Deum ponerent in sepulcrum. Volebat mater mœsta simul sepeliri cum illo. Hæc erat enixa super dilectum suum, amplectens illum cum omni amore, dulcissime deosculans ipsum, dicebat: *Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei* (Job. xix, 21). Illum paululum relinquit, ut aliquam videndo habeam consolationem, o charissimi, adhuc mihi, ut faciem illius sub tecto vel animam valeam contemplari, nolite eum tradere sepulturæ tam cito, date illum miseræ matri suæ, ut habeam illum mecum, vel saltem defunctum, aut si illum ponitis in sepulcro, me miseram deponite cum illo; mallem, quia et post id supererit mihi. Illi ponebant Christum in tumbam, et illa trahebat ad seipsam. Illa volebat eum ad se retinere, et illi volebant eum tradere sepulturæ, et sic fiebat hæc pia lis, et miserandi contentio inter eos. Omnis caro tamen sic amarissime flebat, ut nullus eorum ad plenum verba formare posset. Videbant intrare matrem omni destitutam solatio, et super illam dabant potius planctum, quam super extinctum filium suum, Dominum nostrum. Major illis erat dolor de matris dolore, quam fuerat de sui Domini morte. Flebant igitur cuncti miserando dolore gementes, et sic vitæ Dominum mortis sepulturæ dederunt. Sepulto Domino, sepulcrum mater amplectitur omni corde, et qua poterat voce benedicebat filium suum. Sedens ad sepulcrum in viso capite illi extendebat manus desuper osculans illud, nimis amare Dominum deplorabat singultu.

C Accessit Joannes, cui eam commendaverat Christus, et lugens ipse eam levavit lugentem; nam cruciata gemitibus, fatigata dolore, afflicta plorationibus, pedibus stare fere nequibat, et tamen sic poritur a mulieribus sanctis adjuta, a cunctis plorantibus simul, Jerusalem ingreditur, quam feminæ multæ videntes, motæ pietate super illius dolores ad luctum convertebantur amarum, et illarum quædam ambulantes post illam etiam lamentabantur. Plorantes plorabant, multæque condolebant Mariæ. **D** Nam dolor ejus multos faciebat dolores. Vix poterat lacrymas continere quicumque videbat eam plorantem. Tam pie plorabat, et tam amare dolebat, quod ex pio suo ploratu multos etiam invitos trahebat ad luctum; planctus fiebant a quocumque transibat.

Maria plorabat ipsa, plorabant ambulantes cum ipsa, plorabant multi venientes obviam ei, sic usque deducitur a plorantibus plorantes quousque perventum est ad domum Joannis. Ibi resedit, ibique permansit in domo sua cum Joannes retinuit, et sicut propriam matrem eam in corde dilexit.

O felix, o beatus Joannes, cui talem Dominus commendavit thesaurum. Reddet tibi Dominus mer-

cedem dilectionis, quam in ejus matre tibi commenda-
 data ab ipso semper habuisti. Benedictus tu a Chri-
 sto. Benedictus a matre ipsius, quam dilexisti puro
 et mundo corde. Benedicti sunt omnes qui diligunt
 eam.

A Et semper sit benedictus filius ejus Jesus Christus
 Dominus noster, qui vivit et regnat cum Deo in
 unitate Spiritus sancti per omnia sæcula sæculo-
 rum. Amen.

TRACTATUS

AD LAUDEM GLORIOSÆ V. MATRIS.

(Lugenius de LEVIS *Anecdota sacra*, p. 70.)

700 Syllabæ cœlestibus sacramentis plenæ, ore
 polluto, amorem mihi, et verecundiam intermittunt,
 quia *vir pollutus labiis ego sum* (*Isa.* vi, 5), cor im-
 mundum habeo, pollutam linguam rubigine pollu-
 tionis tinea denigratam. Ægra est conscientia quam
 tinea ad ultionem corruptionis corrodit. Ad loquen-
 dum igitur de hac salutatione non solum sermonis
 infirmitatem, sed et silentium profiteor. Superceci-
 dit ignis mihi, ut non possim videre hunc solem in
 radio, imo radium, de quo sol verus procedit. Sylla-
 bas hujus salutationis cœlestibus sacramentis plenas
 de illo libro credo sumptas, quem signatum vidit
 Isaias qui si deur scienti, vel non scienti litteras,
 neuter legere poterit (*Isa.* xxix, 14). Regina cœlorum
 hæc est, de qua loqui nitimur, sed mater miseri-
 cordiæ terret hoc; solatur illud, sed quia mater
 misericordiæ pro peccatoribus est facta porta Cœli,
 præsumit mi misericordiæ confidentia quod dissuadet
 misericordiæ altitudo. Scio siquidem quod fracti
 sunt ad numerum dentes mei. Scio certe quod non
 est splendida laus in ore peccatoris, et cum non
 præsumpserim psalmum, ut det tympanum sonum
 suum, *tanquam æs sonans aut cymbalum tinniens*
 (*I Cor.* xiii, 1), sed licet vox discordet a vita, scio
 tamen quod verbum de regina est ex altitudine ma-
 gis gloriosum. Dicamus ergo: *Ave, Maria, gratia
 plena* (*Luc.* i, 28).

O nova, o cœlesti nectare delibata. O vere præ-
 dicanda salutatio: *Surge, aquilo, et veni, auster*
 (*Cant.* iv, 16) perfla nobis syllabas hujus salutatio-
 nis in dulcedine, ut fluant aromata illius. In hac
 salutatione quælibet syllaba odore paradisi redolet,
 quia verba hæc vere sunt cœli melle mellita, et
 quia de throno procedunt in hac valle lacrymarum
 peregrina, vix habitant domos luteas Evæ filiis in-
 telligenda. *Nardus cum croco, et cfoocus cum nardo
 fistula, et cinnamonum, myrrha, et aloe, cum uni-
 versis lignis Libani* (*Cant.* iv, 14). In salutatione
 mutua dulcedine respirant nitor verborum grammati-
 cus, titubator dialecticus, exornator rhetoricus, et his
 verbis obstupescunt quod mirabilis salutatio proce-
 dens a throno lampades habet coruscantes, ut ly-
 chnum pectoris perspiciat et illustret. Hæc saluta-

B tio in sacrario Trinitatis est digito Dei conscripta,
 cum in consistorio cœlestis palatii a notatione
 majestatis sumpsisset originem uni de fortissimis
 palatii ad deferendum est delagata. Gabriel namque
Dei fortitudinem Hebræus interpretatur. Mittitur
 namque Gabriel archangelus, et egreditur de Rege
 ad reginam, de Imperatore ad imperantem, de civi-
 bus cœli ad condominam palatii. Ingreditur ad Vir-
 ginem regis perelectam, et eo forte alacrius, ut cum
 angeli prius haberent Regem, habituri essent et re-
 ginam, et ut ad supplendam ordinis angelici rui-
 nam, peccatores ingredi viam paradisi, *mater mi-
 sericordiæ*, regina angelorum, porta fieret Cœli. In-
 gressus ergo angelus: *Ave*, inquit, *gratia plena.*, *Do-
 minus tecum*. Libet intueri, libet amplecti, libet ad-
 mirari in hac salutatione titulos imperatricis nostræ
 radiantes in diademate, et ipsius gemmas contem-
 plari. Inspice syllabas hujus altissimæ salutationis,
 et invenies in sigillo imperatricis nostræ, quasi cha-
 racteres spiritualis gratiæ annulo auctoritatis im-
 pressos. Videtur mihi videre in hoc sigillo quasi
 quatuor potentissimi luminis gemmas mutua redum-
 bratione rutilantes. Quarum prima est *Gratia plena*.
 secunda *Dominus tecum*, tertia *benedicta tu in mu-
 lieribus*, quarta *benedictus fructus ventris tui*. Quia-
 rum tres tulit Gabriel de cœlo, quarta loquente Spi-
 ritu sancto per os Elisabeth prophetantis expressit.
 Pereminet autem his quatuor veluti in fronte sigilli
 sidereum nomen Virginis, videlicet *stella maris*
 quia sequentibus in mortali luce intimi laminis ra-
 dios refundit. Turbulentissimo hujus mundi profundo
 superposita est hæc stella maris, ut a scopulis mur-
 niat, a fluctibus eripiat, a piratis defendat, ad por-
 tum perducatur. Quot autem, et quanta sint hujus im-
 pacatissimi maris pericula omnes filii Evæ ingemi-
 scunt, qui vel ad præmia suspirant, vel exsilium
 deplorant. Tota enim vita præsens tentatio est, de
 qua nimis vincitur quisquis vinci non veretur. In
 hoc enim mari magno, et spatioso manibus tot re-
 ptilia sunt quot vitia, tot naufragia quot excessus.
 O fidelis anima, in omni naufragio tuo leva oculos
 ad radium hujus splendidissimi sideris, Inspice stel-
 lam, invoca Mariam. Fige mentis aciem in hoc se-

renissimum lumen. Si cadis, resurges. Si mergeris, erigeris. Si petis, accipies. Si vadis, evades. Nonne splendida speculatione hujus splendidissimi sideris *Theophilus* involutus de profundo æternæ damnationis enatavit? Nonne contemplatione hujus serenissimæ claritatis *Basilus* in precibus exauditus consolationem accepit? Hæc stella maris cœlos exornat, terras illustrat, mare illuminat, abyssum penetrat. O singulare remedium omnibus, qui tam causa originis, quam damnationis Evam matrem circumferebant, qui in has tenebras exteriores, inferiores projecti tanti sideris claritate post tantæ mortis umbram inveniuntur! Hanc stellam si ægris inspexeris oculis sanat, si proficientibus confortat. Hæc stella vere medicinales habet radios, quæ fugat tenebras, urit vitia, auget virtutes, et quanto magis inspexeris, tanto magis illuminat. Hanc stellam, si in profundo sis suspice; si nunquam vidisti, aspice; si defuisti, respice; si magis illuminari vis, inspice. Hæc stella levat de profundo, monstrat viam, imo in portum dat sine periculo.

Domine Jesu Christe, sol æterni luminis, qui voluisti ut mater tua esset stella maris, per stellam ipsam, quæso illumina tenebras meas. Hæc stella maris radios habet cœlis admirabiles, inferis terribiles, terris salutare. Hoc præclarissimum sidus admirantur, et laudant astra matutina, et jubillant omnes filii Dei. Ad hujus credo novitatem sideris tota fraterna multitudo proclamat: *Quæ est ista quæ ascendit* (*Cant.* III, 6), et est terribilis, inque portis inferni propter virtutum quibus præeminet excellentiam. Terribilis Judæo, terribilis Manichæo propter fecunditatem inauditam. Terribilis, inquam hæreticis, qui in filio Virginis naturam confundunt, vel personam. Terribilis omnibus certe qui de partu Virginis conjecturis naturalibus habetati cœleste mysterium terrena argumentatione sugillant et corrodunt. Ad hujus cœleste radium lippit Judæus, obtunditur hæreticus, Christianus illuminatur. Lux enim, quæ sanos delectat oculos, ægros offendit.

702 7 Tibi autem, o fidelis anima, hujus stellæ radius illustrat mentis aciem, et depellit cæcitatem. Hæc est enim *gratia plena*. Plena, inquam, dulcedine, plena omni suavitate. Hanc enim inventor gratiarum omnium, distributor charismatum, *Paracletus* in accubitu totius Trinitatis tanquam regale palatium ornatu mirabili præparavit. Edificavit enim sibi domum in ea Dei sapientia, et spirituali opere columnas in ea septem erexit, dum illum *Virgo* gestavit in utero, in quo omnis pulchritudo divinitatis corporaliter habitavit. Si vasa pigmentorum diu servant aromatum fragrantiam, et diu retinent odorem, quem prius recoperunt, quanto magis apotheca omnium gratiarum, in qua cœlestis pigmentarius cum omnibus suis unguentis se collocavit, et cum omnibus deliciis accubuit, *Nardus*, *Virginis dedit odorem suum* (*Cant.* I, 11), et regem de accubitu gloriæ attraxit, et virginalis aulæ sacrarium angelorum plenitudo implevit. O inviolabile

castitatis liliu! Beatissima *Virgo Maria*, tu es vivum vivi Dei templum, Spiritus sancti sacrarium, cella pigmentaria, thalamus Sponsi, aureum vivi Salomonis reclinatorium, lectus cœlestium nuptiarum, cœtus aromatum, paradus omnium deliciarum. Tu plena gratia, de qua nobis plene plena gratia emanavit, quæ nobis omnia Pater cum Filio dedit, et merito cæteris es plenior, quia *Dominus tecum* in corde, tecum in utero, tecum in opere, tecum in verbo; tecum, ut te sanctificet, tecum, ut te faciat matrem de filia, reginam de ancilla, cœlum de terra. *Dominus tecum*, qui misit me, *Dominus tecum*, qui loquitur in me, *Dominus tecum*, qui prævenit me. Sub eo, qui miserat, discurrebat angelus, sed mentes prævenit, quia velociter cucurrit sermo ejus. Deus vero in omni creatura est, quodammodo eum significat in propositione, cum dicitur fuisse in *Maria* virgine. In prophetis quidem, et apostolis fuit per inhabitantem gratiam, sed longe aliter in *Virgine*, quæ facta est ipsius habitantis gratia gratiæ habitaculum, et in utraque natura inviolatum Verbo Deo præbuit hospitium. *Dominus tecum* Pater cum Filio, *Dominus tecum* Filius cum *Paracleto*, Trinitatis opere indiviso. Et ideo *Benedicta tu in mulieribus*, quæ singularis meriti es, *Benedicta tu in mulieribus*, quæ mulier salvatrix es, *Benedicta tu in mulieribus*, quæ mater et virgo es. O vere femina super feminas benedicta! O benedicta super omnes benedictas præelecta! O vere præelecta super omnes præelectas unica! O vere gemma inæstimabilis de thesauro sapientiæ cœlestis producta, et totius Trinitatis artificio inseparabiliter adornata! O mater, et matrum gloria! O singularis puerpera, de cujus partu stupet Romanæ fides, miratur natura, fugit consuetudo. Utrumque enim supra rationem est; utrumque credere fidei meritum est: et quæ mater virgo, et qui Deus homo. Mater Eva, mater doloris, quæ prius filios damnasti quam pareres, amplectere cum omnibus filiabus pedes hujus novæ matris, quia ipsa tollit antiquam amaritudinem, tollit opprobrium, rescindit damnationis chirographum, delet proscriptionem.

O *Virgo*, virga nobilis, virga Jesse, per quam in ramo convalevit, quod perierat in radice. Radix amaritudinis Eva, radix æternæ dulcedinis *Maria*. Hæc est miranda, et profundissima dispensatrix sapientiæ, quæ talis virga nascetur de tali radice talis filia de tali matre, talis libera de tali proscripita, talis imperatrix de tali captiva, tam florens rosa de tam sicca spina! Mater tua vix habuit innocentiam, et amisit. Vix stetit, et cecidit. Nondum pepererat, et nascituros damnavit. Sed beatissima virgo *Maria* contra lethiferum suasionis venenum facta est regale antidotum, ut ex suo utero præpararet medicinæ cœlestis arcaum. Tu es vere benedicta in mulieribus, quia tu es mira medicina, virginum decus, innocentiae speculum, castitatis exemplum, integritatis forma, ut adducantur regi virgines; servit ii virgo mater prima, et proximæ

ejus post eam afferunt lætitiā, et exultationem. Si enim filiæ regis in exultatione, honore sponsi, *si filiæ Tyri intrant* (Psal. XLIV. 13) ad nuptias, quanto magis tu Virgo, mater Sponsi, regina virginum *in vestitu* deaurato circumdata varietate (*Ibid.*, 10), omnes choros cœlestium spirituum exornas. Tu es igitur ornamento cœlestis curiæ, stupor angelorum; tota unum miraculum, tota unum inestimabile novum. Tu es via compendiosa in cœlo, obses fidei, arca spei in cordibus fidelium. Tu es inter Deum et hominem vivum vivi fœderis tabernaculum. Tu es propitiatorium, quod non solum obumbrat cherubim, imo, et totius Trinitatis sanctorum sancta. Vero igitur *Benedicta tu in mulieribus* quia benedictum nomen tuum. Benedicta maternitas tua, benedicta verba tua, benedicta pudicitia tua, benedicta humilitas tua, benedicta plenitudo tua, benedicta integritas tua. Et inde iuste, quod *Benedictus fructus ventris tui*. Fructus vitæ, imo vitæ vita, omnesque paradisi delicias, aromatizans sub tantæ dulcedinis essentia. Hujus fructus odore homo de terra ad patriam trahit. Angelus in patria satiatur. Hujus fructus odor non enim, ut Jacob, *odor agri pleni* (Gen. XXVII, 27), sed plenitudo communis boni inebrians plene, satiens plene, non labens per ætatem quia *delectationes in dextera ejus usque in finem* (Psal. XV, 11). In hoc fructu ventris tui amplectitur anima, quis lignum vitæ de paradiso in convallem transplantatum, et pretioso filo balsami surculo insitum, ubi intus suavis ligni nobilitas quadam gemina dulcedine reddit odorem suum.

☩ Tu es igitur pretiosi odoris filo balsami odor beata Virgo, imo quasi lignum vitæ, Verbum Patris in utero tuo. Cum felix illa peccatrix *fundaret unguentum super pedes Jesu, impleta est domus odore unguenti* (Luc. VII, 38; Joan. XII, 3). Quanto magis domus pudici pectoris reddit odorem suum omnium gratiarum chrismatibus perfusum illustratione Spiritus sancti. *Unguentum effusuum nomen tuum, Virgo Maria* (Cant. I, 2). Unguentum est nomen Sponsi, qui ex te natus est. Trahe nos post te, ut curramus in odorem ventris tui, quia adulescentes diligentes Sponsum diligunt te. Fac nos intrare ad nuptias Sponsi ubi bibunt amici, et inebriantur lumine, saturantur figurarum mysteriis, videlicet ut pagina, ubi virginei partus novitatem tot præcedentia signa designarunt, sicut Moysis visionem in ardentem rubum (Exod. III); veneratur Aaron in arida virga flores unius sacramenti. Stupet Gedeon in sicca terra, velut in Madian (Jud. VII). In porta Ezechiel miratur clausa solius regis transitum (Ezech. XLIV, 2). Thronum quoque fecit Salomon ex ebore, quem vestivit auro purissimo castitatis suæ, et charitatis suæ Matris virgo signans privilegium. Sed præcedentium figurarum, quasi stellæ minores, velut coruscantibus radiis hujus diem salutationis Gabriel angelus plenius illustrat dicens: *Ave, gratia plena, Dominus tecum* Speciosa et suavis facta es in deliciis tuis sancta Dei Genitrix, quia totum tuis aspi-

rat unguentis quidquid habet thesaurus spiritualium delicia in hortis aromatum. O Virgo benedictas unica, ex intemeratissimo sacramento nostræ redemptio Tu es laus et decus humani generis et hominis in terris, miraculorum ornamentum, lampas solis, incensarium illuminans mirabiliter a

Ex te ineffabiliter ascendit lux carnis, ut drachmam diu perdit angelorum sapientia cœlestis. Sete, serenissima Virgo, tot grati perfundet, qui non solum in se et in toto mundo cœlum et terram lares stella maris, et qui te minister in testa nostræ carnis per drachmæ decimæ hoc auctum est a cœlestibus haberet gaudia, et peccatorum ampliorem gaudium in terris. O clementissima Virgo, te, regnat in te, et in suo cœlesti figmento figulus non dedignatus mons Sion dicet: *Homo, et homo et ipse fundavit eam Altissimus omnium habitatio est in te, Exsultabimus sergio, et lætabimur tuorum Meliora unguentaria aromata. Multæ filiæ congruente supergressa es universas ergo congrue dicitur, ut tibi oratione fac nos tecum introduci in cellam ordiavit in te charitatem suam lista custos tibi delegatus est, et nymphus miratur plenitudinem cœlestis militiæ Theophenias chorite reginam, ubi vera stella in cuncto sole tenens circulum, nesciens, ubi immortalis charitatum. Ubi gloriosa dicta sunt de LXXXVI, 3), Mater Dei sedes tunc lucis æternæ. Si enim *Justi fuerunt in regno Patris eorum* (Sap. III, 1) quæ lumen de lumine, lumen a meo omnium protulisti astro stella maris, respice pro me suppliciter ad solem tuum, ut possis cum suo sole inter speculationem claritatis intuentium. Deus meus. O beata Virgo, descende Christiana pietas sinceræ fidei lumen quæ quidquid in aliis matribus mundum, totum tibi transivit in inestimabile generante secretum mat attingere cor humanum, nitiditate dissimili ut rorem in la solis radium speculo sic geni verbum Patris introisse dixit. In commotione domus, sed spiritu*

eo domus contremiscit, ut populus in deserto, quem terrent coruscationes, et fulgura sed ad ultimum sol in conspectu luminis ex Virgine videndum se præbuit, pia tamen nube carnis opposita.

702⁹ Gaude beata Virgo, cujus gaudium in hac vita lucis contemplatione semper est indeficiens, dum eum lactas in terris, qui angelos nutrit in cœlum. O gaudium matris contra matrem transcendens gaudia, cujus filius mortuos suscitatur, et de morte triumphat, cœlos penetrat. Duo hæc nomina. Mater, et virgo in materiali repugnantia tibi, beata Virgo mirabiliter conveniunt, et quasigeminata luce tam salutarem quam mirabilem perpetuam merito claritatem infundunt. Tibi enim Christiana pietas plenissime credit esse collatam quamdam participationem divinitatis a Domino filio tuo gratuitam, Virgo mater capere potuit, vel sustinere. Sicut enim Deus Pater nulli angelorum dixit: *Filius meus es tu nisi Unigenito* (Psal. II, 7), ita nulli inter filias Evæ dixit: *Mater Filii mei es tu, nisi tibi, beatissima Virgo*. Si autem cherubim et seraphim ardore charitatis ita inflammantur, ut forsitan quod tunc creatura potest in deitatis transeat statum, quanto magis tu mater Virgo unita es filio tuo, et tuam carnem deificatam in filio multitudo angelorum adorat. Licet enim Christiana pietas omnium sanctorum patrocinii juvetur, specialiter tamen plenitudo gratiæ humano generi ex tua intercessione, quasi putens aquarum viventium de Libano cœlesti copiosius emicat. Persuadet enim, imo compellit tua nos celsitudo credere quod per angelos, et per angelorum ministeria sæpe tuis devotis subvenias, et postremum ad regnum filii tui perducas. Si enim angelus angelorum mittitur, confidenter debet credere Christianus devotus, quod imperatrix angelorum tanto magis habet angelos in obsequium, quanto differentius per illum nomen hæreditavit (Hebr. I, 14). Si autem cherubim et seraphim, immerito hoc hausto de fonte vitæ bibentes inferioribus angelorum ordinibus, ita de consilio palatii quædam arcana revelant ut *fluminis impetus totam illam lætifiet civitatem* (Psal. LXXXVI); quanto magis tu gloriosa *theodotos* [Sic. An θεοτόκος?] de occultis filii in amplexu ejus degustata mysteria, et angelis et hominibus copiosius effundis.

Quid dicemus de te, o præclara mater inter mulieres? Si solem te dixerimus, splendidior es. Si

rosam, floridior es. Si cinnamomum, et balsamum aromatizans species, percellis odore, quia privilegia tibi concessa, non solum hominibus, sed et angelis, credimus admiranda. *Si splendida facta est facies Moysi ex consortio sermonis Domini* (Exod. XXXIV 20); quam gloriosum credimus inter omnes sanctos lumen vultus tui, quæ cum filio una es caro ex mirabili genitura, et unus unius ardentissimæ charitatis spiritus. Si Josue dux Israel cum esset in sanguinis effusione jussit solem stare in Gabaon, quomodo non omnia sidera ad nutum imperatricis gloriosæ discurrunt? Respice ergo beatissima Virgo, ad nos proscriptos in exilio filios Evæ, in quibus, et primitiæ calamitatis participia et tributa mortis, et vectigalia peccati adhuc damnant. Adhuc enim væ quod propinavit Eva damnat in nobis. Adhuc in pugna sumus. Adhuc serpens Evam, Eva virum impugnat. Adhuc enim sensualitas rationem, adhuc rationis instantia partem inferiorem sollicitat. Adhuc in eadem domo quinque in tres, et tres dividuntur in duos, *et inimici hominis domestici ejus* (Mich. VII. 6) Ut igitur in eorum conflictu habeamus constantiam, mitte nobis illum egregium cœlestis curiæ principem paranympum tuum Gabrielem, qui, sicut nomine, ita et virtute fortitudinem divinam nobis ex sua benignitate mittere velit. O mater misericordiæ, resiliente te non est in tota sanctorum conversatione, qui pro nobis loquatur, qui pro nobis intercedat ad filium tuum. Sed te intercedente, *quatuor animalia, et viginti quatuor seniores mittentes voces suas procidunt ante thronum coram Agno* (Apoc. IV), et universa multitudo sanctorum confidentiam pro nobis orationem assumit. Precatur Moyses in conspectu Domini Dei sui, et orans pro populo suo rogat, ut memor sit juramenti quod habuit ad Abraham, et Isaac, et Jacob, et placatus est Dominus. Sed tu, mitissima Virgo, roga Filium tuum, ut memor sit fœderis sempiterni, quod firmavit Verbum in carne de te sumpta, quod pepigit Verbum in sanguinis effusione, quod sigillavit indissolubili chirographo in sacramentis redemptionis nostræ. Qui ergo sub tua protectione confugimus, assume orationem ad judicem nostrum, Filium tuum, ut tu salus, quæ salutem nostram proficiendo inchoasti, intercedendo perficias. Amen.

MONITUM IN OPUSCULUM SEQUENS.

In majoris Augustiniani conventus codice num. 19 sequens tractatus eum ostendit titulum: *Incipit quidam tractatus beati Bernardi De corpore Domini*, atque in fine: *Explicit liber beati Bernardi De corpore domini*. Fides sit penes codicem, in quo notatu dignum est mediationes divi Bernardi nomine evulgatas ad decimum quartum caput se tantum extendere, iisque finire verbis: *Quantoque Deum plus amabit, tanto propius videbit quem cernere finis est sine fine*. Edit. vero sic habent: *Tanto propius videbit, quem cernere capit, etc.* Idem codex ministrat mihi librum Isidori Hispalensis. De norma vivendi, longe auctiorem sub titulo: *Formula honestæ vitæ*, sed de his alias.